

Prof. dr hab. Mirosław Sobecki

Uniwersytet w Białymstoku

Recenzja

**w postępowaniu w sprawie nadania dr Błażejowi Przybylskiemu
stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w
dyscyplinie pedagogika
prowadzonym
w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej
w Warszawie**

Z dużym zainteresowaniem przeanalizowałem dokumentację dotyczącą postępowania w sprawie nadania doktorowi Błażejowi Przybylskiemu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika. Rozpocznę od oceny monografii będącej głównym osiągnięciem naukowym.

Wskazana przez habilitanta jako główne osiągnięcie naukowe monografia *Między rozkwitem a katastrofą. Młodzież akademicka o przyszłości kraju*, wydana w oficynie uczelnianej Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej stanowi niezwykle interesujące, stojące na wysokim poziomie dzieło naukowe, znakomicie wpisujące się w ważne, aktualne dyskursy obecne w naukach społecznych, w tym także w pedagogice. Autor ma świadomość podejmowania prezentowanej przez niego problematyki zarówno przez klasyków polskiej pedagogiki np. Bogdan Suchodolski, czy socjologii wychowania - Florian Znaniecki, ale także przez uznanych badaczy aktywnych współcześnie np. Zbyszko Melosik czy Lech Witkowski. Choć trudno mi zgodzić się ze stosunkowo radykalnym sformułowaniem, że „wymiar przyszłościowy jest w edukacji pomijany lub traktowany jedynie marginalnie” (Autoreferat s.3).

Kłopoty z prospektywną refleksją w dyscyplinie naukowej pedagogika, mogą się wiązać, zarówno z radykalną zmianą o charakterze paradygmatycznym, jak też niemożliwością prowadzenia ekstrapolacji w dawnym stylu. Trudno nie przychylić się do opinii habilitanta, że nieprzewidywalność rzeczywistości społecznej stała się jedną z podstawowych cech współczesnej cywilizacji.

Prospektywne zaangażowanie zwłaszcza młodych osób, w moim przekonaniu, jest jednym z najważniejszych współczesnych zagadnień pedagogicznych. Zarówno w wymiarze prakseologicznym, jako przygotowanie do życia w świecie, którego nie znamy, jak też w wymiarze etycznym obejmującym refleksję dotyczącą życia jednostki w zbiorowości ludzkiej, w dynamicznie zmieniającym się świecie. W takim właśnie kontekście zainteresowanie się habilitanta wizją przyszłości kształtującą się w świadomości młodzieży studenckiej zasługuje na uznanie. Badacz czyni to w sposób przemyślany i konsekwentny. Doktor Błażej Przybylski stara się uchwycić wizję *p o ż ą d a n e g o* przez studentów świata. Słusznie za Tomaszem Szkudlarkiem konstatuje, że dociekanie *wizji pożądanego świata*, w istocie prowadzi do wyłonienia ważnych celów wychowania. (Autoreferat s. 5) Kontekst teleologiczny stanowi ważny motyw wstępnej części monografii, w której habilitant podjął próbę teoretycznego osadzenia podjętych badań.

Wyraźnie wyodrębnioną część monografii jako główne osiągnięcie naukowe stanowią rozważania dotyczące kategorii młodzież. Ta erudycyjna część stanowi wyraziste wskazanie późniejszych perspektyw analitycznych. Autor wstępnie porządkuje wykorzystaną literaturę przedmiotu z wykorzystaniem autorskiego katalogu kryteriów. Choć takie enumeratywne podejście niesie ze sobą ryzyko nieuwzględnienia jakiejś kategorii bądź pominięcia ważnych stanowisk innych badaczy, to jednak wybrane przez habilitanta kryteria są przekonujące i bez wątpienia dotyczą najważniejszych aspektów refleksji nad młodzieżą. Ważne także, że przywołane stanowiska cechują się spójnością

narracyjną i stanowią bardzo dobrą egzemplifikację perspektywy kreślonej przez doktora Przybylskiego.

W kontekście wizji przyszłości kraju niezwykle ważne jest uwzględnienie w eksploracji zbiorowości studentów. Mimo silnych tendencji populistycznych i antyinteligentkich obecnych w sferach politycznych wielu krajów w ostatnich latach bez żadnych wątpliwości to osoby wykształcone w dalszej perspektywie będą stanowiły o dominancie w działaniach kreujących rzeczywistość. Godne podkreślenia jest więc przyjrzenie się, jaka wizja przyszłości jest obecna w świadomości młodzieży akademickiej i jakie preferuje ona wartości? W tym sensie wybór środowiska, w którym przeprowadzono badanie wydaje się nadzwyczaj słuszny. Dotyczy to także uwzględnienia szerokiego spektrum studentów z uczelni publicznych.

Habilitant bardzo udanie łączy dwa paradygmaty metodologiczne i w efekcie podejście ilościowe i jakościowe tworzą komplementarne wobec siebie perspektywy, prowadzące do uzyskania interesującego obrazu. Praca wskazana jako główne osiągnięcie naukowe stanowi znakomitą egzemplifikację wykorzystania silnych stron obydwu podejść metodologicznych. Uważam, że takie stanowisko, w dodatku efektywnie realizowane, zasługuje na uznanie.

Warto zwrócić uwagę na czas, w którym zostało przeprowadzone badanie. Przełom lat 2018 i 2019 poprzedzał niezwykle trudne procesy społeczne związane najpierw z pandemią a później wojną między Rosją i Ukrainą. Bez wątpienia ostatnie dwa lata mogły zdecydowanie zmienić wizję świata i jego przyszłości w oczach młodych ludzi. Może to jednak wskazywać na możliwość przeprowadzenia nowych badań opartych na identycznej metodologii, które mogły by wskazać kierunek zmian. Jednakże w niczym to nie umniejsza znaczenia badań przeprowadzonych przez habilitanta i zamieszczonych w monografii *Między rozkwitem a katastrofą. Młodzież akademicka o przyszłości kraju*.

Efekty przeprowadzonych badań mają duże znaczenie w czasie silnej dominacji u dużej części młodzieży orientacji indywidualistycznej i konsumpcyjnej, stanowiących pokłosie wielkich zmian politycznych, ekonomicznych i kulturowych, pod wpływem których znalazł się nasz kraj, na co w recenzji wydawniczej zwrócił uwagę prof. Zbigniew Kwieciński.

Na podstawie przeprowadzonych badań habilitant trzy wizje zbudowanej w wyobraźni studentów przyszłości. Pierwszą nazwał *wizją modernizacji*, drugą - *wizją „zwrotu ku przeszłości”*, trzecią – *projektem emancypacyjnym*. W pierwszych dwu, kryterium podstawowym jest stosunek młodych ludzi do zmian. Najogólniej zwolennicy pierwszej wizji widzą w przyszłości potrzebę kontynuowania głębokich zmian i przyspieszenia rozwoju w oparciu o wspólnotowe fundamenty, natomiast zwolennicy „zwrotu ku przeszłości” postulują koncentrację na tradycji i spowolnienie zmian, które ich zdaniem tradycji zbiorowości tożsamościowego odniesienia zagrażają. Trzecia wizja przedkłada tożsamość indywidualną nad zbiorową. Jej zwolennicy eksponują potrzebę rozwoju indywidualnego poprzez zmienianie represyjnego społeczeństwa w różnych wymiarach m.in. politycznym, społecznym czy kulturowym. Utworzona przez habilitanta typologia ma bardzo duże walory i może być z powodzeniem wykorzystywana w naukach społecznych.

Monografia wskazana jako główne osiągnięcie naukowe jest dziełem dojrzałym, wnoszącym znaczący wkład do współczesnej refleksji pedagogicznej w Polsce. Obraz w niej wykreowany cechuje się głęboką refleksyjnością i wieloaspektowością. Jednocześnie zwraca uwagę logika budowania typologii i ogólniej porządkowania materiału badawczego przez autora monografii. Sposób artykułowania przez niego wyników badań zachęca czytelnika do dyskusji i prowokuje do przemyśleń.

Pozostały dorobek naukowy

Warto podkreślić, zgadzając się z deklaracją samego habilitanta, że monografia wskazana jako główne osiągnięcie naukowe jest kontynuacją jego wcześniejszych badań i opartych o nie publikacji. Koncentrowały się one bowiem wokół problematyki młodzieży, a zwłaszcza jej partycypacji w życiu społecznym. Dotyczy to już nawet pracy magisterskiej. W rozprawie doktorskiej habilitant koncentrował swoje dociekania na zaangażowaniu politycznym młodzieży, próbując wyodrębnić środowiskowe uwarunkowania aktywności politycznej młodych ludzi. Po uzyskaniu stopnia doktora dominantę pracy naukowej Błażeja Przybylskiego nadal stanowiła kategoria młodzież. Mógł to skutecznie czynić między innymi dzięki pracy w zespole kierowanym przez autorytet w dziedzinie socjologii edukacji profesora Mirosława Szymańskiego. Zatrudnienie najpierw w Katedrze Socjologii Edukacji a następnie w Katedrze Społecznych Podstaw Rozwoju Oświaty Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie niewątpliwie sprzyjało efektywności pracy naukowej habilitanta stanowiąc – jak sam pisze w autoreferacie - „silny bodziec do podejmowania nowych wątków i samorozwoju naukowo-badawczego”.

Ze wszystkich osiągnięć naukowych habilitant postanowił poddać ocenie piętnaście wybranych publikacji. Dominują w nich kwestie orientacji światopoglądowych młodzieży, jej tożsamości oraz oczekiwań wobec przyszłości. Do najważniejszych obszarów analiz sam autor zalicza problematykę socjalizacji młodzieży oraz realizację edukacji obywatelskiej. Osobnym ważnym zagadnieniem jest tranzycja z wieku w młodzieńczego w dorosłość.

Wybrane do oceny publikacje są przykładem konsekwentnej, stojącej na wysokim poziomie pracy naukowej, skoncentrowanej na świadomie wybranym polu silnie związanym z potencjałem habilitanta. Artykuły naukowe autorstwa doktora Błażeja Przybylskiego ukazały się w cenionych przez środowisko czasopismach, a część z nich w pracach zbiorowych opublikowanych

w oficynach związanych z silnymi ośrodkami akademickimi. W artykule „*Biografie edukacyjne ekstremistów politycznych. Podobieństwa i różnice*”, habilitant pisał o młodzieży związanej ze skrajnymi - lewicowymi i prawicowymi środowiskami politycznymi. Na podstawie wywiadów narracyjnych przeprowadzonych z młodymi politycznymi radykałami autor podjął udaną próbę charakterystyki ich trajektorii życiowych i edukacyjnych.

Doktor Błażej Przybylski wyróżnia się dbałością o warsztat metodologiczny. Z tej perspektywy warto zwrócić uwagę na jego tekst „*Studenci pedagogiki Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie i ich orientacje edukacyjne*”. Do pomiaru orientacji edukacyjnych studentów autor z powodzeniem zastosował spolszczoną wersję zaadaptowanego kwestionariusza orientacji ideologicznych autorstwa W.F, O'Neill, który wyodrębnił typów ideologii edukacyjnych. Zainteresowanie badacza opiniami studentów dotyczącymi życia społecznego w Polsce często dotyczyły tych kwestii, które *stricte* związane były z funkcjonowaniem systemu edukacyjnego. W artykule „*Thoughts of the Youth on Education. Students of The Maria Grzegorzewska University Towards Selected Party Postulates*” opublikowanym w 2016 roku autor analizuje opinie studentów, na tematy tak ważne jak sposób finansowania edukacji, skala prywatyzacji szkolnictwa, czy zwiększenia funkcji opiekuńczych instytucji oświatowych. Badanie skrajnych orientacji politycznych młodzieży studenckiej doktor Błażej Przybylski udanie kontynuował w pracy „*Wokół lewicowej i prawicowej tożsamości politycznej młodzieży*”. Zaprezentował w niej orientacje tożsamościowe studentów, identyfikujących się z „lewicą” lub „prawicą”. W efekcie powstał obraz radykalnie różnych środowisk, ze skrajnie przeciwnymi poglądami w kluczowych kwestiach, takich jak patriotyzm, stosunek do przeszłości, czy też wizja funkcjonowania państwa, zwłaszcza w kontekście udziału państwa w zarządzaniu takimi sektorami gospodarki jak zdrowie czy edukacja. Bardzo interesujące są analizy stanowisk zajmowanych w kontekście

aktualnych wydarzeń. Zwłaszcza, że poprzedzały one lata postępującej polaryzacji społeczeństwa polskiego w drugiej połowie drugiej dekady XXI wieku.

Warto zwrócić uwagę na badania prowadzone przez habilitanta w środowisku studentów pedagogiki. Uzyskane wyniki zostały zaprezentowane w dwu artykułach „*Demokratie und Bildung. Politische Erwachsenenbildung unter Paedagogikstudierenden in Polen*” oraz „*Opinie przyszłych pedagogów na temat medialnie głośnych zmian w systemie edukacji*”. Analizowanie wizji rzeczywistości społecznej reprezentowanej przez adeptów profesji pedagogicznej jest szczególnie ważne ze względu na bezpośredni wpływ nauczycieli na kształtowanie postaw dzieci i młodzieży. Dotyczy to zwłaszcza tak ważnych kwestii jak: stosunek do demokracji, praworządności, czy aktywności obywatelskiej. Autor analizował także stosunek studentów pedagogiki do tak ważnych zagadnień jak: likwidacja gimnazjum i – co się z tym wiązało - przywrócenia 8-letniej szkoły podstawowej czy też wieku rozpoczęcia obowiązkowej edukacji szkolnej. Poznanie opinii adeptów pedagogiki było tym bardziej ważne, że wymienione wyżej kwestie silnie podzieliły także środowisko akademickiej pedagogiki.

Pragnę zwrócić uwagę na jeszcze jeden tekst dotyczący młodzieży, ale w tym przypadku wychodzący poza środowisko akademickie. Habilitant uczynił przedmiotem swego zainteresowania bardzo wyrazistą zbiorowość skrajnych grup kibicowskich *ultrasów*. W artykule „*Kibicowski*” *światopogląd — socjopedagogiczny przekaz stadionowych transparentów*” dr Błażej Przybylski wnikliwie analizuje światopogląd kibiców zasiadających na polskich stadionach piłkarskich. Opisane przez niego cechy ideologii kibicowskiej wpisane są w analizę instrumentalnego wykorzystywania tejże ideologii w kontekście bieżących wydarzeń, politycznych czy medialnych. Na podstawie przeprowadzonych badań habilitant sformułował wyrazistą tezę, że *socjalizacja*

na trybunach jest jednokierunkowa i bezrefleksyjna, a polskie stadiony stały się bastionem jednego światopoglądu.

Na zakończenie odniesień do artykułów naukowych habilitanta, chciałbym podkreślić znaczenie dwu tekstów, w których dr Błażej Przybylski daje świadectwo swoim kompetencjom naukowych w zakresie syntezy refleksji naukowej. Teksty „*Z myślą o przyszłości. Baumanowskie inspiracje dla pedagogiki i edukacji*” a zwłaszcza „*Ideologie a socjalizacja młodego pokolenia*” stanowią znakomite przykłady przemyśleń o refleksyjnym i krytycznym charakterze charakteryzujących samodzielnego pracownika nauki.

Wszystkie teksty, do których nawiązałem powyżej koncentrują się wokół szerokiej gamy aspektów uczestnictwa młodych ludzi w życiu społecznym. poglądów czy przekonań Artykuły te stanowią przykłady solidnego warsztatu naukowego, oraz efektownej redakcyjnej prezentacji wyników przeprowadzonych badań. Analizując mniejsze teksty zauważamy, że wyraziście prowadzą one do finału, którym jest realizacja projektu badawczego zaprezentowanego w monografii wskazanej jako główne osiągnięcie naukowe.

Należy także dodać, że po uzyskaniu stopnia doktora w dyscyplinie pedagogika habilitant partycypował w redagowaniu dwu monografii naukowych, zatytułowanych: „*W kręgu współczesnych problemów edukacyjnych*” w 2015 roku, oraz „*Różne oblicza edukacji. Instytucje społeczne i ich znaczenie edukacyjne w zmieniającym się świecie*” opublikowanej rok później. Natomiast pracując w Instytucie Badań Edukacyjnych współuczestniczył w przygotowaniu do publikacji dwu raportów badawczych: „*Dydaktyka literatury i języka polskiego w gimnazjum w świetle nowej podstawy programowej*” oraz „*Diagnoza przedmaturalna z języka polskiego*”.

Poza pracą naukową dr Błażej Przybylski ma bogate doświadczenie dydaktyczne i osiągnięcia w pracy organizacyjnej. Pracując w Akademii Pedagogiki Specjalnej prowadził wykłady z *Socjologii edukacji, Polityki*

społecznej oraz Pedagogiki społecznej. Opracował i poprowadził przedmiot Pedagogika młodzieży oraz w ramach zajęć fakultatywnych autorki przedmiot Młodzież jako przedmiot i podmiot badań pedagogicznych. W swoim dossier posiada również przygotowanie kursu e-learningowego z Pedagogiki międzykulturowej.

W ramach wzbogacania warsztatu badawczego oraz kompetencji dydaktycznych habilitant przebywał na stażach naukowych na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu w Ostrawie, na Wydziale Nauk Pedagogicznych UMK w Toruniu oraz na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie. W ramach programu Erasmus+ w roku 2018 przeprowadził cykl zajęć na Uniwersytecie w Adanie w Turcji.

Doktor Błażej Przybylski był promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim mgr. Marcina Szostakowskiego przeprowadzonym na Wydziale Nauk Pedagogicznych APS (promotor prof. dr hab. Barbara Smolińska-Theiss). Przewód został sfinalizowany publiczną obroną w czerwcu 2019 roku.

Działalność organizacyjna habilitanta jest związana głównie z macierzystą uczelnią, czyli Akademią Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. M.in. był on członkiem Zespołu ds. Programu Kształcenia na kierunku *Pedagogika* oraz był sekretarzem komitetu organizacyjnego konferencji naukowej „*Edukacyjne drogi i bezdroża*”, która odbyła się w Krakowie w maju 2019 roku. Z ramienia APS jest odpowiedzialny za współpracę Instytutu Pedagogiki APS z Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy.

Zarówno wskazana jako główne osiągnięcie monografia „*Między rozkwitem a katastrofą. Młodzież akademicka o przyszłości kraju*”, jak też pozostały dorobek naukowy (publikacje, staże, projekty badawcze), ale także działalność dydaktyczna i organizacyjna spełniają kryteria ustawowe związane z uzyskiwaniem stopnia doktora habilitowanego. Uznaję, że dorobek naukowy doktora Błażeja Przybylskiego stanowi znaczący wkład w rozwój dyscypliny

pedagogika. Stąd z przekonaniem oceniam pozytywnie zarówno pracę naukową, jak też działania w sferze dydaktycznej i organizacyjnej i wnioskuję o nadanie dr Błażewi Przybylskiemu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "M. Dobecki". The signature is fluid and cursive.

Białystok, 4 września 2022 roku